

Fundația oricărui stat o reprezintă educația celor tineri (Diogene)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Emil Volkers, Postalion

ANUL III, NR.8

AUGUST 2022

APARE LUNAR

PARTENERIATUL STRATEGIC ROMÂNIA - SUA

GARANȚIE DE SECURITATE PENTRU MILENIUL TREI

25 DE ANI DE LA LANSARE

pag. 2-3

CAMIL RESSU - TALENT ȘI DIVERSITATE

pag. 12

CONTRIBUȚIILE ȘTIINȚIFICE ALE LUI B. P. HASDEU ÎN CULTURA ROMÂNĂ

pag. 4-5

DOBROGEA VĂZUTĂ DE LOUIS HECTOR DE GALARD DE BEARN ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

pag. 6-7

AMFILOHIE HOTINIUL DE OBȘTE GHEOGRAFIE - PRIMA CARTE DE GEOGRAFIE

pag. 10-11

ZIUA MĂRCII POȘTALE ROMÂNEȘTI

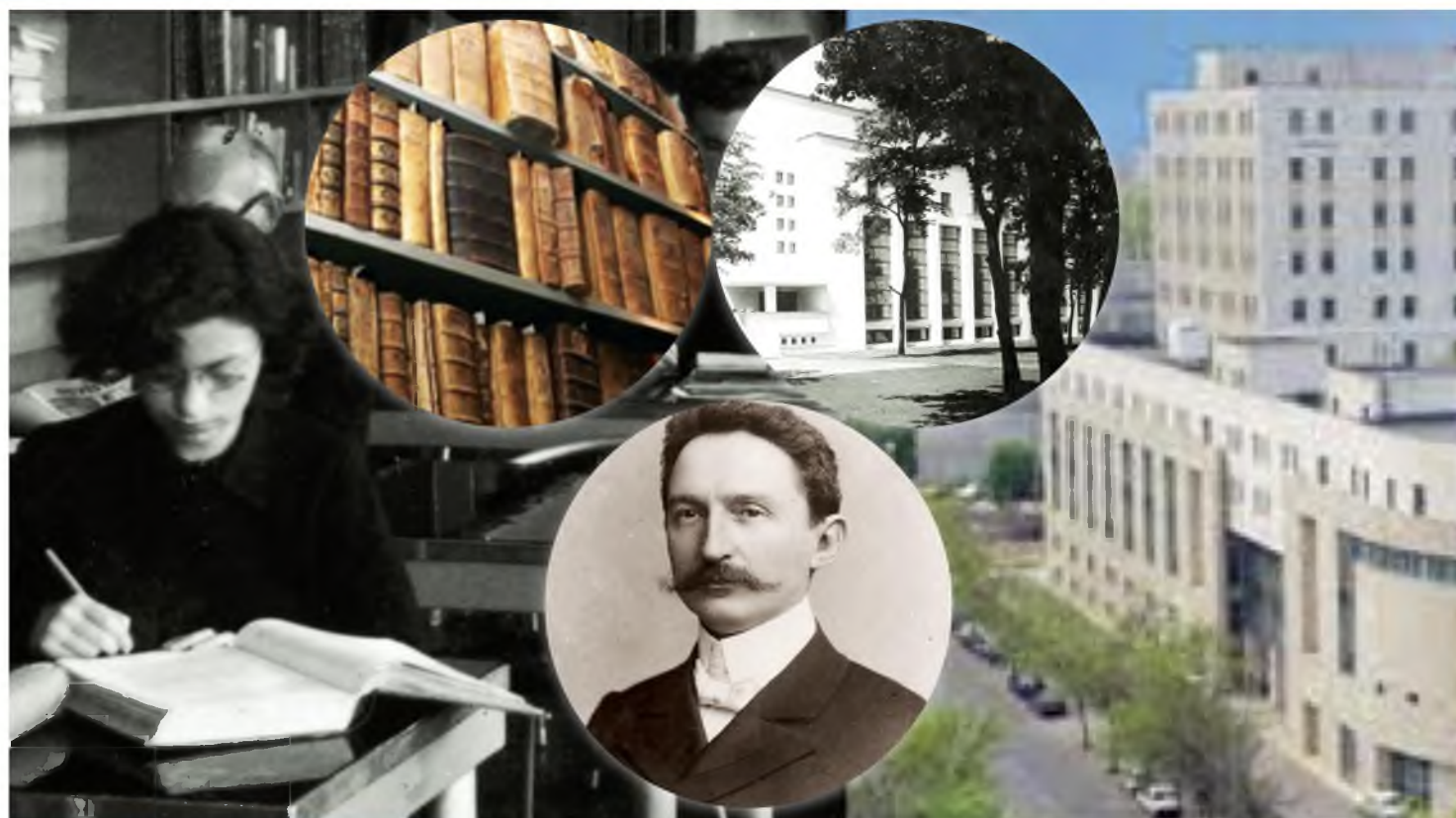
160 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA POȘTEI ROMÂNE
150 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA FABRICII DE TIMBRE

pag. 8-9

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE - 155 DE ANI DE LA ÎNFIINȚARE

Înființată la 6 august 1867, chemată, la început, să servească exclusiv documentarea membrilor Societății Academice pentru alcătuirea unui dicționar și a unei gramatici a limbii române, Biblioteca Academiei a ajuns treptat să îmbrățișeze toate sectoarele științelor, spre a deveni principalul auxiliar al întregii noastre culturi. Odată cu afirmarea științei românești în toate domeniile, s-a verificat funcția larg informativă a Bibliotecii Academiei, în ale cărei săli de lectură, din vechiul ei local, s-au înfiripat cele mai temeinice lucrări ale culturii naționale. Astăzi, Biblioteca Academiei Române este o instituție modernă, cu statut de bibliotecă națională, cu un fond documentar vast și reprezintă o carte de vizită a patrimoniului cultural național al României.

PARTENERIATUL STRATEGIC ROMÂNIA-SUA

Institutul de Studii Avansate pentru Cultura și Civilizația Levantului și Fundația Română pentru Democrație au organizat, la 25 de ani de la lansarea Parteneriatului Strategic dintre România și Statele Unite ale Americii, conferința găzduită de Biblioteca Academiei Române nu ca o festivitate, ci ca o întâlnire de lucru, ca o datorie față de istoria recentă a României. Am considerat că este o obligație intelectuală și morală să oferim generațiilor viitoare documente și mărturii pentru a nu lăsa ca această istorie să fie contaminată de falsuri și manipulări partizane.

Istoria recentă are dezavantajul unor prezentări subiective, marcate de ideologie, credințe, ambiții personale, frustrări, dezamăgiri, dar are și avantajul mărturiei unor oameni care au creat evenimentele, pe care reconstituirea postumă îl pierde în mod inerent. Istoria poate fi abordată ca o descriere a evenimentelor, un prim pas necesar și de neocolit pentru cunoașterea ei, apoi poate fi abordată ca o analiză comparată a evenimentelor pe plan universal, ca o filozofie a istoriei. Dar, în același timp, ea poate să devină, pentru o parte a elitelor, o istorie trăită. Această istorie recentă are avantajul istoriei trăite și al unui feedback permanent între istoria trăită și istoria înțeleasă. Și, mai ales, înțelegerea ei de către cei care pot influența cursul evenimentelor.

Un eveniment istoric este un eveniment care produce consecințe durabile într-un timp îndelungat. La 25 de ani de la lansarea Parteneriatului Strategic dintre România și Statele Unite, cu toții putem observa că acesta a fost un eveniment istoric. Protagonistii construcției acestui eveniment din partea României sunt, în majoritatea lor, prezenți la această conferință, fie fizic, fie online. Ca să înțelegem mai bine aceste mărturii, care astăzi vor fi aduse pentru a crea un fundament pentru istoria viitoare, trebuie să plecăm de la ideea că istoria recentă este influențată, pe de o parte, de contextul politic, economic, militar, social și cultural, regional și universal, și, pe de altă parte, de relațiile personale ale decidenților în acest context mare. Dar aceste relații personale pot să ducă la înțelegeri sau la conflicte. Într-o privire de zbor de pasăre, într-o privire de sus, făcută cu ochii de acum, contextul în care s-a lansat acest parteneriat a fost un context istoric rar la nivelul întregii istorii mondiale, pentru că, de la căderea Imperiului Roman sau din momentul lui Octavian Augustus și al Pax Romana, nu au existat multe situații istorice în care să existe o singură putere mondială, necontestată de nimeni: Statele Unite ale Americii.

În anul 1989, a căzut Cortina de Fier și imperiul comunist s-a prăbușit prin eliberarea țărilor din Europa Centrală și de Est de sub dominația directă a Uniunii Sovietice. Iarși un fapt unic în istorie, s-a prăbușit în mod pașnic, cu o singură excepție: sângeroasa Revoluție din

ISACCL
Institutul de Studii Avansate pentru
Cultura și Civilizația Levantului

Fundația
Română
pentru
Democrație

Parteneriatul Strategic România-SUA

1997-2000

Garanție de securitate pentru mileniul 3

25

de ani de la lansare

PROGRAM DE CERCETARE

conferință
expoziții
lansare de carte

Decembrie 1989 din România, unde un conducător autoritar și absolut, un tiran, nu a înțeles mersul istoriei așa cum l-au înțeles ceilalți lideri, din celelalte țări din Europa Centrală și de Sud-Est. După această eliberare de sub puterea sovietică a țărilor din Europa Centrală și de Sud-Est a urmat un alt fenomen, la fel de neașteptat, practic fără niciun fel de influență din partea Occidentului: destrămarea URSS-ului. Ea a luat naștere în condițiile bine cunoscute ale întâlnirii dintre președintele Federației Ruse, Boris Elțin, președintele Belarusului, Stanislav Șușkevici, și președintele Ucrainei, Leonid Kravciuk, la cabana din pădurea Belovejskaya a președintelui belarus Șușkevici, un savant fizician de talie mondială, pe care românii au avut ocazia să-l cunoască pentru că l-am invitat de două ori în România. Acordul semnat atunci, la 8 decembrie 1991, a consfințit destrămarea Uniunii Sovietice. Destinul marchează uneori evenimentele într-un mod neașteptat. În plină intervenție rusească în Ucraina, la 23 martie

2022, Madeleine Albright, secretarul de stat al Statelor Unite în acea perioadă, cu o contribuție uriașă la lansarea Parteneriatului Strategic și, bineînțeles, la deschiderea NATO către Est, a plecat dintre noi. După o lună, și cu o distanță de câteva zile între ei, ne-au părăsit Stanislav Șușkevici și Leonid Kravciuk. De ce rolul lor a fost atât de important? Pentru că, imediat după, destrămarea URSS-ului, a urmat un alt eveniment, cu totul și cu totul neașteptat. Primul președinte democrat și, din nefericire, ultimul președinte democrat al Belarusului a hotărât renunțarea unilaterală la arsenalul nuclear al Belarusului, care, în acel moment, era mai mare decât al Marii Britanii și al Franței la un loc. A trimis tot acest arsenal nuclear în Federația Rusă. În 1994, Kravciuk a încercat același lucru în Ucraina. A fost obligat să renunțe după primul transport nuclear și să își dea demisia. Noul președinte, Leonid Kucima, a renunțat și el la arsenalul nuclear, dar în urma unui tratat semnat la Budapesta, sub umbrela OSCE-ului, împreună cu Statele Unite, Marea Britanie și

Federația Rusă, prin care aceste trei țări deținătoare de armament nuclear se angajau în mod ferm, prin trei articole, să garanteze suveranitatea Ucrainei, independența Ucrainei și, în mod expres, integritatea frontierelor Ucrainei. A fost un act important, o negociere, care, pe de o parte, amâna amenințarea rusă, iar pe de altă parte finaliza procesul de cădere a Cortinei de Fier și pune Occidentul într-o situație extrem de avantajoasă, pentru care, repet, nu avusese niciun fel de merit și niciun fel de contribuție. Statele Unite ale Americii au rămas singura super putere mondială din punct de vedere politic, militar, economic, social, cultural și ideologic. A fost o victorie a ideologiei wilsoniene, ca extindere a spațiului libertății. Acest lucru trebuie afirmat cu putere, pentru a înțelege evenimentele de astăzi. În acel moment, nu exista nicio altă putere și nicio altă persoană care să conteste deciziile Statelor Unite și ale președintelui Clinton, care au oferit un Parteneriat Strategic României, ceea ce dădea nu numai certitudinea siguranței României, a securității României, dar și a demnității României. În acei ani, chiar în centrul zonei care se eliberase de sub dominația sovietică, se destrăma Iugoslavia, dar nu pașnic, precum Uniunea Sovietică. Național-comunismul, care atinsese un vârf în România prin Nicolae Ceaușescu, și în Albania, prin Enver Hodja, persista în Serbia lui Miloșevici. Confruntarea cu un alt naționalism, de dreapta, a dus la evenimentele tragice din Bosnia – Herțegovina. Crimele de război și crimele împotriva umanității din Bosnia-Herțegovina au arătat în mod clar incapacitatea Uniunii Europene de a rezolva orice fel de conflict legat de securitate. Și atunci a revenit Statelor Unite, în situația ei de unică super putere mondială, rolul de a rezolva problema. Tratatul de la Dayton a marcat un fel de umilință pentru Statele Unite, pentru că a fost adusă la masa tratativelor o persoană considerată criminal de

GARANȚIE DE SECURITATE PENTRU MILENIUL TREI

război și vinovată de crime împotriva umanității: Slobodan Milošević. Ulterior, Milošević a încetat conflictul din Bosnia, dar a perpetuat această atitudine în Kosovo. Era evident că Statele Unite vor trebui să intervină din nou. De ce am insistat asupra acestui context? Ca să înțelegem mai bine de ce Statele Unite au ales România. Nu dintr-o afinitate culturală sau dintr-o bunăvoință deosebită. Statele Unite aveau nevoie de un aliat care să poată să ajute la rezolvarea situației critice din Iugoslavia, creată prin conflictul din Kosovo. Era evident că trebuia să intervină militar, pentru că altă soluție nu exista. Pe de altă parte, aveau nevoie de un aliat pentru un alt moment care se apropia foarte repede. Intenția Federației Ruse era aceea de a-și reface imperiul prin agresiune, iar planurile erau deja făcute. În acel moment se conturau două tendințe. Pe de o parte, tendința Statelor Unite de a asigura Flancul Estic al NATO, pe de altă parte, tendința unei părți agresive, din zona militară și de servicii a Rusiei, de a reface imperiul. În primul rând, prin readucerea Belarusului în imperiu, după răsturnarea fizicianului și primului președinte democrat, Stanislav Șușkevici, de către actualul președinte. Parlamentul din Belarus a votat în unanimitate legea de reunificare cu Federația Rusă. Apoi prin presiuni în Ucraina, unde exista o puternică reprezentare rusofonă în Parlament, care purta insigne cu stema URSS și presa pentru refacerea Uniunii cu Federația Rusă. Reunificarea cu Federația Rusă a căzut în Rada de la Kiev, cu o mică diferență de voturi, dar Parlamentul sârb a votat unirea cu Federația Rusă. Legea a fost trimisă spre ratificare Parlamentului rus și președintelui Elțin, care a tergiversat.

Care era poziția României în acel moment? Până în noiembrie 1996, România a adoptat poziția statelor românești de-a lungul întregii lor istorii: jocul dublu.

Acela de a trata cu ambele puteri, a aștepta cine învinge și a se alia cu învingătorul. Aceasta tactică s-a repetat, în mod clar și vizibil, în perioada 1990-1996. Fără a face o analiză, mă refer doar la situația serviciilor de informații în timpul primului mandat al președintelui Iliescu. Serviciul Român de Informații era condus de Virgil Măgureanu, care se afla în legătură strânsă cu KGB-ul și lucrase împreună cu el. Serviciul de Informații Externe, condus de Ioan Talpeș, colabora cu americanii și serviciile vest-europene. Din nefericire însă, șeful administrației prezidențiale și consilier pentru siguranță națională și apărare al președintelui Iliescu era generalul Vasile Ionel, fost șef al Statului Major al Armatei, cunoscut ca agent GRU, spionajul militar al URSS.

Este cunoscută inițiativa generalului Ionel de a instala un fir roșu care lega toate instituțiile de forță din România și, în același timp, toată

rețeaua de ambasadori cu Moscova. În procesul de lărgire a NATO spre Est, pentru care România se pronunțase teoretic prin aderarea la Parteneriatul pentru Pace, ar fi fost exact calul troian în materie de spionaj. Firul roșu cu Moscova nu a intrat în vigoare datorită alegerilor din 17 noiembrie 1996. Am pus capăt acestui proiect, înlocuit de un fir direct între președintele Clinton și mine, montat la Cotroceni.

În cartea-documentar Parteneriatul Strategic România- SUA: 25de ani de la Iasare - Garanție de securitate pentru România în mileniul 3, care va fi lansată peste două zile, care prezintă documente și corespondență diplomatică, nu am decât o prefață care este intitulată *In memoriam Madeleine Albright*.

Aș vrea să vă citesc, pentru a înțelege sensul acestei conferințe, fraza cu care încep această prefață: „Cartea Laurei Ganea, dedicată aniversării Parteneriatului Strategic România – SUA, are meritul de a aminti că, alături de președinții care l-au lansat simbolic în Piața Universității în urmă cu 25 de ani, a lucrat cu un grup de oameni de stat, în același timp vizionari și pragmatici, care au dat viață acestui proiect.” Nu a fost un proiect între cele două persoane care l-au făcut vizibil, în spatele lui au stat multe personalități. Sunt aici sau alături de noi, online. Parteneriatul Strategic cu Statele Unite a impus o serie de transformări de natură politică, administrativă, economică, transformări ale schimburilor culturale, ale dezvoltării statului de drept și ale societății civile. Structura democratică a României s-a construit atunci grație celor pe care îi veți asculta acum. Sunt aici pentru a vă împărtăși contribuția lor personală. Înainte de a le da cuvântul, aș vrea să-i prezint. În primul rând, membrii Guvernului format în decembrie 1996 aveau toți o calitate intelectuală cu totul deosebită. Nu era vorba, ca să eliminăm confuzia de ordin

lingvistic, de un guvern tehnocrat. Guvernul tehnocrat înseamnă un guvern de specialiști fără încărcătură politică, care se instalează pentru o scurtă perioadă de timp. A fost un guvern academic, format din profesori universitari, rectori și decani de universități, directori de institute de cercetare științifică, cu o înaltă cultură și viziune. În al doilea rând, în Parlamentul României, care a votat acordarea dreptului de survol al avioanelor NATO în spațiul aerian al României în timpul intervenției militare din Iugoslavia, se aflau persoane care fuseseră torturate 8-10-12 ani în închisorile comuniste și lucrau alături de tortionarii lor sau alte persoane care făcuseră parte din tot aparatul regimului autoritar comunist. Din momentul în care am devenit președinte, politica fermă a României a fost de reconciliere. Niciun moment nu s-a pus problema unei răzbușări, nu s-a pus problema unei înlocuiri. Numai în condițiile acestei reconcilierii, în care nu s-a urmărit nicio răzbușare politică, mascată sub formă juridică sau sub forma luptei împotriva corupției, se putea realiza transformarea democratică a României. A fost un moment de întregă libertate la nivelul țării. Timp de patru ani, nimeni nu a fost

influențat, presat, amenințat sau șantajat în vreun fel, iar presa nu a avut de suportat nicio constrângere. Această imagine trebuie păstrată, dacă dorim ca și în viitor să putem să acționăm ca o țară care își cunoaște năzuințele și care este și în măsură să și le atingă singură. Se vorbește deseori ce înseamnă să fim împreună pentru un ideal, ce înseamnă să fim împreună pentru o conjunctură sau ce înseamnă să fim împreună prin credința într-un proiect. Cei care am fost atunci, în primul plan și în situația de a lua decizii istorice, nu ne-am uitat unii la alții, ci, așa cum spunea Antoine de Saint-Exupéry, ne-am uitat în aceeași direcție. Ne-am uitat în aceeași direcție pentru că aveam aceeași credință și slujeam același interes național, nu interese personale, interese de grup sau chiar interese politice de persistență. Trebuie să aduc un omagiu acum, în final, și celor care au pierdut din punct de vedere politic - partide, asociații sau persoane - care au rămas în sufletul lor cu credința că și-au slujit Patria într-un moment esențial. Astăzi, poporul român poate culege roadele acțiunii lor din urmă cu două decenii și jumătate.

Emil Constantinescu

CONTRIBUȚIILE ȘTIINȚIFICE ALE LUI B. P. HASDEU

A existat în cultura română, începând cu Dimitrie Cantemir, un fel de „tradiție enciclopedică” care era văzută ca idealul omului de cultură contemporan acelor vremuri. Tradiția a continuat, mai ales după perioada enciclopedismului francez, până în secolul al XIX-lea, dar și la începutul veacului următor. Însă în secolul al XX-lea, oamenii de cultură au început să se îndoiască, odată cu apariția hiperspecializărilor, de prototipul unui *uomo universale* pe care-l admirau încă la Picco della Mirandola și pe care-l regăseau, treptat, în fiecare dintre marii oameni de cultură români. Până în perioada interbelică însă, când tiparul universalității cuprinderii

marile spirite ale veacului al XIX-lea s-au considerat mai degrabă păstori ai culturii, decât creatori propriu-ziși, desigur cu excepțiile și variațiile de rigoare. Iată, de pildă, ce spunea Hasdeu despre epoca sa, la conferința ținută la Ateneul Român, în 1892: „Astăzi, în perioada în care ne aflăm cel mai mare patriotism, cel mai adevărat serviciu adus cauzei românești, peste tot, cea mai sigură garanție de izbândă în viitor, este ca să nu ne gândim la altceva decât a ne întări în lăuntru, în lăuntru și iarăși în lăuntru, aci la noi, în Carpați și între Dunăre, fără a ne amesteca copilărește în afară. După ce în lăuntru vom ajunge a fi tari, tari materialmente și mai ales moralmente; după ce se vor trece

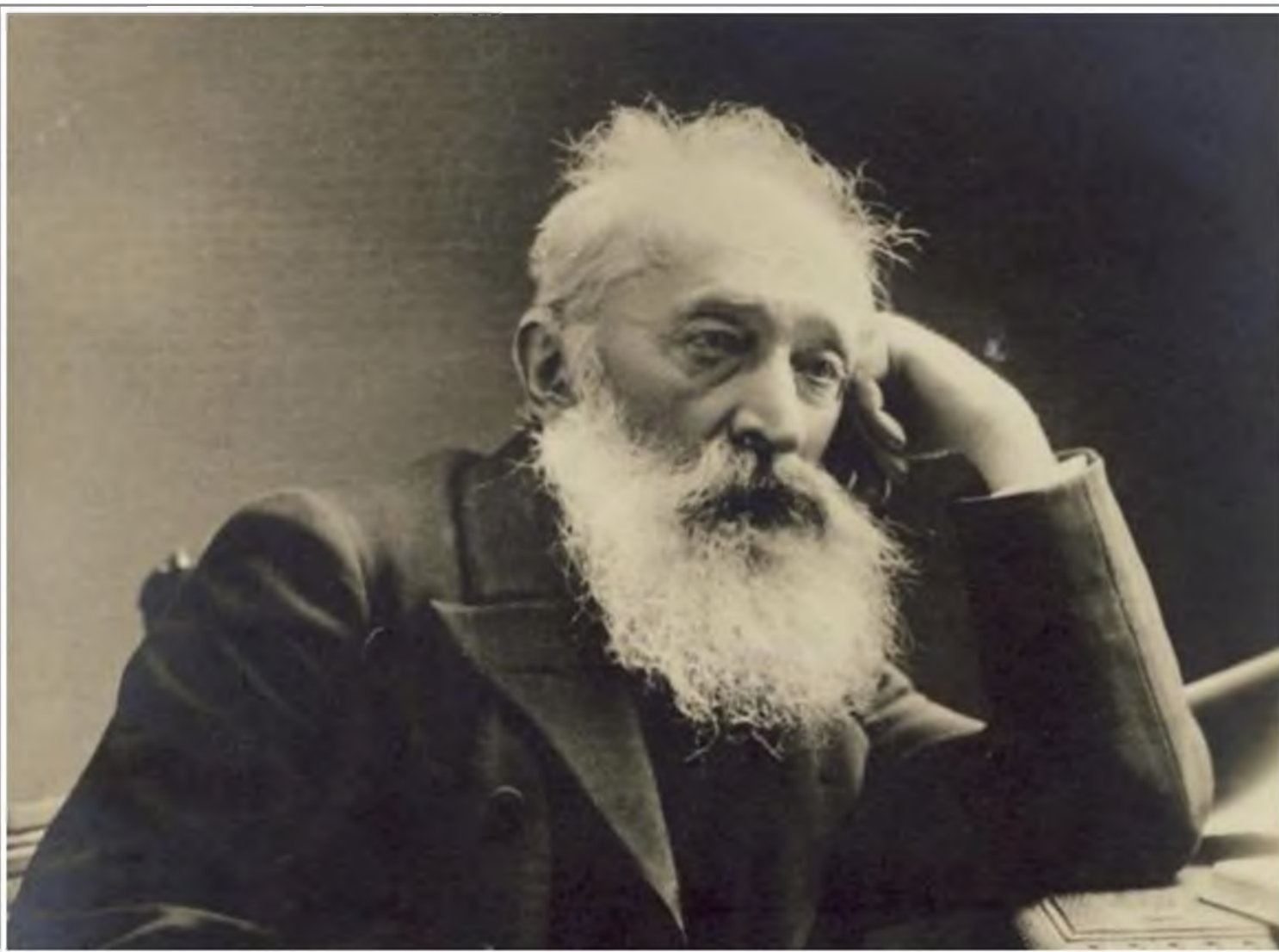
politică pe care le aveau absolut toți după 1848 – nu le-au înlesnit prea mult propriile lor creații, unii dintre ei anunțând proiecte de zeci de volume care, din nefericire, nu au văzut niciodată lumina tiparului. Dintre toate proiectele oamenilor noștri de cultură români – și aici, poate, Eminescu rămâne cel mai reprezentativ –, prea puține au sfârșit prin a prinde contur, iar cele care au prins au rămas neîncheiate. Cazul nostru, al lui Hasdeu, este un bun exemplu în acest sens: *Istoria critică a românilor* era proiectată să apară în 52 de volume, iar *Etymologicum Magnum Romaniae* în 15. Un adevărat titan al culturii, cu ambiții urieștii pentru afirmarea umanismului nostru și „Renașterii românești”. „Cu toate acestea,

politice de la Societatea „Românismul”, Hasdeu a scris și poezie, teatru, proză, vaste lucrări de lingvistică, filologie etc. Dar încercarea de a întruchipa asemenea proiecte „enciclopediste” dă seamă de un model cultural care, în absența conștiinței măsurii, a făcut să se risipească o bună parte din ființa celor care au năzuit spre universalitate.

Cu o singură excepție, poate: Eminescu. Și anume acel Eminescu „om deplin al culturii românești” care a murit prea tânăr pentru a putea avea vreo contribuție originală în pletora de științe studiate sau chiar în filosofie, unde traducea din *Critica rațiunii pure* încă de la 19 ani. Dar față de el, la cei aproape 70 de ani ai săi, Hasdeu a avut timpul necesar spre a-și duce la final proiectele culturale, chiar dacă de la moartea fiicei sale randamentul și intensitatea implicării sale culturale au scăzut semnificativ. Lucru pe care l-a și făcut, cu toate că nu complet. Cu toate acestea, nu putem vorbi, în cazul lui Hasdeu, de o seamă de idei bine încheiate, clare, care să îndeplinească pretențiile de științificitate pe care le reclama; într-un cuvânt: de sistem. Într-adevăr, nu putem vorbi de un „curent” Hasdeu sau măcar de o „școală” hasdeiană, precum în cazul lui Maiorescu, căci dintre discipolii săi nu s-a remarcat niciunul cu vreo creație sau contribuție aparte, cei mai înzestrați fiind, precum Tocilescu, autori secunzi față de protagoniștii vremurilor lor. Iar această lipsă de sistem s-ar datora, spunea Eliade, activității politice a lui Hasdeu, mai ales preocupărilor de a situa națiunea română pe o poziție pro sau contra Europei, pentru ca astfel să intrăm în rând cu lumea. Iată de pildă ce spunea Hasdeu în *Cosmopolitism și naționalism*: „Acei ce confundă naționalitățile într-o abstracțiune chaotică a umanității, de ce oare să nu facă încă un pas înainte [peste lozinca «om și om» – n. M. E.]: dobitoc sau dobitoc?” (B. P. Hasdeu, *Cosmopolitism și naționalism*, „Columna lui Traian”, an I, nr. 50).

Într-adevăr, nu putem spune că Hasdeu nu făcea gazetărie politică cu stil sau, în multe cazuri, că nu stăpâna cu bună pricepere materialul științific sau filosofic. Dar îi vom da dreptate lui Eliade când spune că finalitatea materialului științific, mai ales cel expus în ziare, era predominant politic. Altminteri, lucrările lui Hasdeu știau, poate, să facă „politică” în sensul bun al termenului și să îmbine consecințele dorite – de pildă, latinitatea poporului român – cu interdisciplinaritatea la care avea acces: istoria, filologia, arheologia, filosofia, lingvistica etc. Iar Noica însuși atestă „cât de limpede a dovedit ea (teoria circulațiunii cuvintelor – n. n.) latinitatea limbii române.

Oricât s-ar spune, mai ales de către cei de astăzi, că nu cuvintele, ci formele gramaticale sunt cele care dau fizionomia unei limbi, este

științifice era privit cu îndoială, la noi mai ales a produs bune rezultate printre specialiștii autohtoni. De fapt, printre marii oameni de cultură români din secolul al XIX-lea, aproape toți au avut multiple specializări, apogeul fiind, până la urmă, Eminescu.

Că nimeni nu le poate tăgădui cultura, aceasta este adevărat. Dar ceea ce se poate observa, din perspectiva noastră de astăzi, este lipsa orientării sistematice în preocupările lor. Căci niciunul, atunci când își anunța sau chiar își începea proiectele de dimensiuni urieștii, nu avea să le și isprăvească. Dimpotrivă, poate, ei nici nu aveau intenția de a le isprăvi, ci mai degrabă de a semnală și propune anumite metode de cercetare pentru momentul cultural în care se aflau. Lucru într-adevăr justificat, dacă ar fi să ne gândim la condițiile de atunci și la orientările aproape inexistente în cultură, fără împrumuturi din Apus. De aceea,

păcatele copilăriei: egoism, nestatornicie, gudurătură pentru câte o bomboană, invidie, maimuțareală a tot ce e rău; după ce adolescența ne va aduce cu sine impulsuri mărinimoase, adevărata iubire, sacrificiul de sine, credința – a crede este a putea – atunci și numai atunci ne va veni rândul ca să ne uităm și noi în afară, și ne vom uita atunci vulturește” (B. P. Hasdeu, *Noi în 1892*, „Revista Nouă”, IV, 1892). Nu numai el, se știe, dar și Maiorescu însuși împărtășea aceeași părere – dovedită, în primul rând, de celebrul său manual de logică – potrivit căreia românii sunt încă un popor tânăr ce trebuie educat înainte de a avea pretenții de creație. Alți intelectuali asemenea, precum Vasile Conta sau Eufrosin Poteca, au încercat și ei, la rândul lor, să ridice cultura română la un anumit nivel care să poată concura cu Occidentul. Aceste idealuri – dublate și de ocupațiunile pentru

gestul spiritual, dominant al secolului XIX românesc, este un gest al Renașterii: creații pe mari modele, planuri gigantice, conștiința demnității umane, mesianism românesc, «Dumnezeu era cu noi»”(spunea Mircea Eliade). Proiectele lui Hasdeu nu sunt însă de ignorat doar pentru că au rămas neterminate. De fapt, el este printre puținii oameni de cultură români care au avut cu adevărat contribuții științifice originale în secolul al XIX-lea, contribuții prea puțin valorificate. Este adevărat, poate, că opera științifică a lui Hasdeu a fost eclipsată de cea politică și literară. O bună parte din opera sa a rămas necunoscută până la ediția lui Eliade din 1937, Hasdeu fiind cunoscut numai pentru volumele din *Etymologicum Magnum Romaniae*, dar, mai ales, pentru *Sic cogito*, lucrarea sa mai târzie, care a avut o circulație foarte mare. În afară de ocupațiile pentru spiritism de la sfârșitul vieții și preocupările

ÎN CULTURA ROMÂNĂ

totuși un fapt că nu cu forme s-a putut face dovada latinității noastre” (C. Noica, *Interpretare la Cratylus*, în vol. Platon, *Opere III*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 150). Prin prisma celor prezentate, vom trece acum la contribuțiile științifice ale lui Hasdeu.

Hasdeu nu a fost filosof. Totuși, largile sale preocupări științifice i-au conferit o viziune filosofică de ansamblu asupra culturii, viziune care desemna, peste tot, interdisciplinaritatea științelor sociale în stadiul lor de atunci, peste care ar fi trebuit să domnească lingvistica. Dar filosofia nu era deloc periferică pentru el. De pildă, la sfârșitul unei ample analize filologice a cuvântului „doină” în graiul nostru, Hasdeu încheie spunând: „Aceasta ne strămută, d-lor, pe terenul filosofic, sub raportul căreia filologia comparativă, sfera fiind foarte grea și foarte delicată, a fost până aci mai puțin studiată, dar unde se așteaptă de la ea (de la filosofie – n. n.), cu tot dreptul, mai multe revelațiuni pozitive decât de la orice altă știință sociologică. Urmărind manifestarea unui termen în timp și în spațiu, ni se desfășoară de-naintea ochilor, cu toată plasticitatea naturii, psihologia și logica umanității, filosofia cea adevărată” (B. P. Hasdeu, *Principie de filologie comparativă ario-europeană*, Tipografia Thiel & Weiss, București, 1875, p. 29). Dar la asemenea analize, și chiar la lingvistică în definitiv, Hasdeu a ajuns mai târziu.

Interesele sale originare au fost cele istorice. Cercetând istoria poporului nostru, în lipsa unor documente solide care să-i susțină afirmațiile, Hasdeu se avânta adeseori în formularea unor ipoteze și speculații care să-i întregască ideile. O bună parte din speculațiile lui Hasdeu – chiar și dintre cele lingvistice – s-au dovedit ulterior ca neavând o bază științifică, însă nu toate au reușit să fie combătute, iar la unele chiar s-a și revenit, precum s-a întâmplat, de pildă, cu data bătăliei de la Rovine a lui Mircea cel Mare (vezi F. Neagu, A.V. Diță, V. Joiță, N. Șerbănescu, R. S. Vergatti, D. Zamfirescu, *Mircea cel Mare: scutul Europei*, Editura Roza Vânturilor, București, 2009.). Avântul științific al lui Hasdeu nu s-a putut mulțumi însă cu simplele documente istorice prezente atunci, căci rămăneau încă în umbră o mare parte din problemele care-l interesau. De pildă, ne spune Sextil Pușcariu, „în cercetările sale asupra trecutului nostru, el s-a izbit de problema patriei noastre primitive și a formațiunii poporului român. Pentru o minte deprinsă să vadă dincolo de documentul istoric,

chestiunea aceasta, care constituie una din cele mai interesante probleme ale istoriei universale și care deschide largi porțile ipotezelor, trebuia să fie deosebit de atrăgătoare” (Sextil Pușcariu, *B. P. Hasdeu ca lingvist*, Analele Academiei Române. Memoriile Secției literare”, 1932–1934, București, p. 2).

Și chiar Hasdeu însuși ne va spune, în 1874: „A pătrunde la sorgintea cea mai intimă, până unde nu pot străbate celelalte științe sociologice, este marea misiune a filologiei comparative. Această proprietate de a împrăști ceața originilor a fost farmecul care – îmi veți permite aci o mică confesiune – m-a atras pe mine însumi la studii special al filologiei comparative. Limpezind perioadele cele mai obscure din istoria română, mi s-a întâmplat adesea a da peste unele

1873. Cursul său era menit, în principal, să combată argumentele lui Rösler din *Rumänische Studien* cu propriile sale arme. Scopul său însă nu era așa de ușor de realizat. Căci lingvistica se afla într-un moment de cumpănă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Abia apăruse, la începutul secolului, prima lucrare de lingvistică comparativă a lui Franz Bopp, *Über das Konjugationssystem der Sanskritsprache in Vergleichung mit jenem der griechischen, lateinischen, persischen und germanischen Sprache* (Despre sistemul de conjugare al limbii sanscrite în comparație cu limbile greacă, latină, persană și germană), iar metoda comparativ-istorică era încă o mare noutate. Faptul de a compara limbile între ele le-a oferit lingviștilor posibilitatea de a cerceta felul în care s-au creat familiile

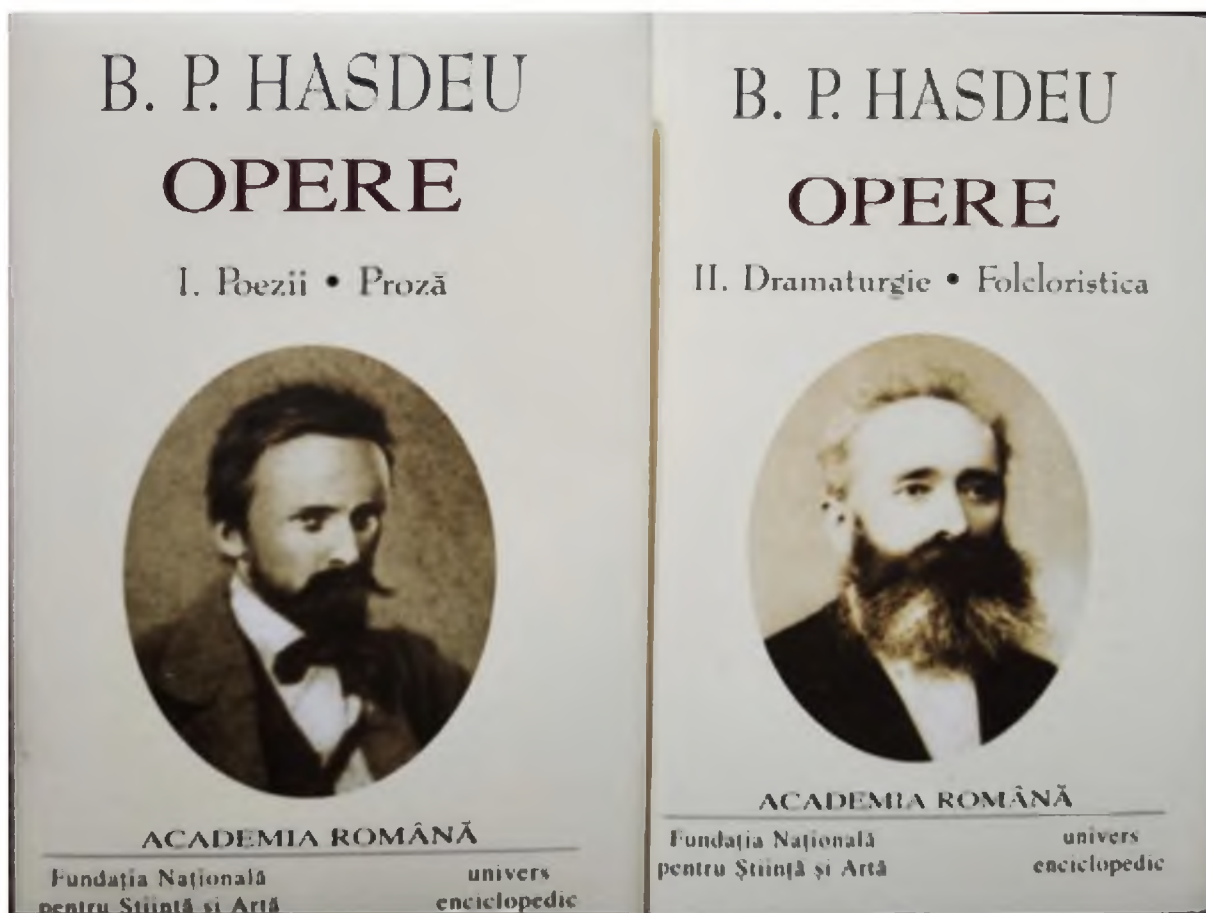
gândirea nu ar putea să obțină claritate, nici reprezentarea nu ar putea deveni concept. Legătura indestructibilă care unește gândirea, organele vocale și auzul cu limba rezidă irevocabil în alcătuirea originară, cu neputință de explicat altfel, a naturii umane” Al. Graur, *Istoria lingvisticii*; EDP, 1973. Felul în care Humboldt privește fonologia este împărțit și de Hasdeu. Legătura dintre sunet și idee este reliefată în *Laletica* sa, lucrare a cărei importanță a fost prea puțin evidențiată până acum, când, de fapt, are un conținut științific temeinic, după cum bine observă Gr. Brâncuș (Gr. Brâncuș, *Studii introductiv*, în vol. *B. P. Hasdeu, Studii de lingvistică și filologie*, Ed. Minerva, București, 1988, vol. I, p. X–XII). [...] Pentru Hasdeu, Schleicher a fost întotdeauna un principal punct de referință. De fapt,

îndeletnicirea sa cu limba română și rădăcinile ei este o aplicație la limba sa a ceea ce Schleicher a făcut cu limba lituaniană. În ce privește metoda sa, Hasdeu prezintă însă unele rezerve: „Reconstrucțiunea este, ca să zicem așa, instrumentul cel mai perfecționat al filologiei comparative în genere și mai ales al Linguisticii; un instrument, prin care etimologia contimpurană, aplicată la totalitatea limbei, iar nu numai la cercul curat lexic, se depărtează de etimologia cea trecută mai mult decum se depărtează în științele fizice și biologice observațiunea microscopică de observațiunea cu ochiul gol. Această prețioasă unealtă (...) nu se adaptează însă la toate fenomenele lingvistice. În multe cestiuni, suntem siliți a o întrebuița numai în parte; în altele, cată să n-o întrebuițăm deloc. Și

aceasta nu e tot. Foarte adesea trebui să ne abținem de la orice etimologie, adică de la orice derivațiune lingvistică, mărginindu-ne a constata faptul, a-l trece în registru ca un simplu material, sau ca o problemă a cărei explicațiune să rămână în sarcina viitorului” (B. P. Hasdeu, *Principie de lingvistică*, Noua Tipografie Națională, București, 1881, p. 144).

Iar despre gramatica indo-europeană creată de Schleicher, el afirmă: „A pretinde cineva, că a găsit derivațiunea a tot ce se află într-un graiu, fie chiar numai a tuturor cuvintelor în sensul cel îngust al etimologiei din trecut, este o prea-multă ușurință în privința subiectivă și un bogat repertoriu de greșeli sub raportul obiectiv” [...] Cu toate acestea, nu totul este perimat; poate reconstrucțiunile și soluțiile lui Hasdeu sunt adeseori greșite, dar multe dintre analogiile făcute de el își păstrează încă noutatea.

drd. Vlad Bilevschi

intervaluri atât de sterpe, încât nici o diplomă, nici un text, nici o remășiță plastică nu putea să satisfacă frământările minții mele. Atunci am recurs cu desperare la limbă, consultând-o după metoda comparativă și pe dată se spărgea întunerecul” (B. P. Hasdeu, *Principie de filologie ario-europeană*). În bună parte, inițial, trecerea dela istorie la lingvistică s-a făcut, pentru el, prin temele etnogenezei poporului român. Căci erau mulți detractori, în vremea aceea de formare și asimilare a culturii române, iar unii savanți de seamă – și, implicit, de la noi, fiind o epocă a imitării modelelor culturale occidentale – ne numeau fie germanici, fie slavi, fie orice altceva decât latini. Plecând de la istorie, Hasdeu „și căuta în istoria limbii dovezile pentru stăruința poporului român în Dacia” (spune Pușcariu). De aceea a început cu elementul autohton. În scurt timp, începuse studii de albanologie și a devenit șef al catedrei de filologie comparată – creată special pentru el – a Universității din București în

lingvistice și deci, spuneau ei, popoarele înseși. Dar nu totul a fost foarte clar de la început. Deși Bopp propunea o metodă nouă, concluziile pe care el le trăgea cu privire la formarea și dezvoltarea limbilor au ajuns să fie infirmate de lingviștii de mai târziu. Pe vremea lui Bopp se vehicula principiul că sanscrite ar fi, în fond, „limba originară” din care au evoluat celelalte limbi indo-europene. Ea a păstrat un loc de seamă și mai târziu, spre sfârșitul secolului, însă, cu timpul, suveranitatea ei începuse să scadă. Cu toate acestea, ideea că sanscrite ar fi înrudită cu principalele limbi indo-europene nu a fost a lui Bopp. Ea a fost spusă public înainte de Coeurdoux, în 1767, și de William James în 1786. Metoda lui Bopp însă a dus la clarificarea și limpezirea trecutului limbilor, prin compararea lor. [...] „Activitatea intelectuală și limba constituie o unitate și sunt inseparabile. Chiar și privită în sine, activitatea intelectuală este legată de necesitatea de a intra în relație cu sunetele verbale, căci altfel nici

DOBROGEA VĂZUTĂ DE LOUIS HECTOR DE

Hector de Béarn (1802 - 1871) nu este un artist de meserie. Militar și diplomat, el îl însoțește pe unchiul său, ducele Casimir de Mortemart, împreună cu alți doi tineri ofițeri francezi, în misiunea pe care regele Franței, Carol al X-lea, i-o încredințase pe lângă persoana Țarului, în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829. Ducele de Mortemart trebuia să întovărășească armatele rusești, pentru a observa mersul războiului și să facă un raport guvernului francez asupra consecințelor lui și a orientării politicii franceze. Ca tovarăși, ducele a luat pe Henri de Mortemart, Gerâult de Crussol și Hector de Béarn, toți trei ofițeri și, în seara de 1 mai 1828, acești trimiși ai guvernului francez, părăsesc Parisul, pentru ca a doua zi să ajungă la frontieră și, după ce trec prin Germania și Polonia rusească, ajung la Camenița, în fața Hotinului, trecând Nistrul la Isacovici cu trei poduri plutitoare. De aici merg numai prin Basarabia și Dobrogea, urmând armata rusească; această călătorie durează de la 1 iunie până la 15 august, după care trec pe la Odesa și, în ziua de 3 noiembrie se întorc la Paris. Hector de Béarn publică toată această călătorie sub titlul „Quelques souvenirs d'une Campagne en Turquie” - 1828, un volum în folio cu 62 de litografii. Acest volum este dedicat lui Casimir Duce de Mortemart, în amintirea călătoriilor făcute împreună în timpul războiului ruso-turc.

Francezii au parcurs următorul itinerar dobrogean de la nord la sud: muntele Kurgan Vizir - Isaccea - Babadag - Macaul - Berdahule - Karatai - lacul Karasu - valul lui Traian - Bazargic - Mangalia - Constanța. Iată cum descrie ofițerul francez atmosfera din Isaccea după cucerire:

„Ne-am dus să vizităm Isaccea, după capitulare; fortificațiile ni s-au părut proaste și dominate în multe părți de terenul din jur; o parte din locuitori erau încă în oraș; totala lor indiferență, ca și mândra lor nepăsare nu se dezminț un moment. Mai mulți ofițeri am intrat într-o mare cafenea aflată într-o piață lată și plină de acești nenorociți, pe care războiul avea să-i gonească din locuințe: nici măcar unul nu a întors capul, nici măcar unul nu s-a ostenit; iar

prezenta ofițerilor care faceau parte din armata victorioasă nu le-a inspirat nici teama de a nu arăta considerație și nici gândul de a o avea. Am întâlnit pretutindeni același sânge rece și aceeași indiferență, chiar la însuși Pașa, care părea să nu respecte oamenii decât în funcție de vigoarea lor musculară; încă tânăr, Pașa era de talie înaltă și cu fața severă; obținând de la Împărat permisiunea de a părăsi orașul, el trebuia să plece a doua zi; o parte a casei sale căzuse pradă tâlharilor; ni s-a spus că femeile și comorile sale erau

știri privitoare la mișcarea oștirilor rusești prin Țările Române, descrieri de orașe și de case pe care le-a vizitat, despre locuința și traiul țaranului român și admirația pe care o are față de frumusețea femeii române, de curățenia și grija cu care își ține gospodăria. În Basarabia, intră prin «<sacowitz>» (Isaccea) și primele viețuitoare pe care le întâlnește sunt lungile șiruri de dropii și cocori. „Din găuri acoperite cu paie și cu pământ ieșeau din când în când un fel de sălbateci, pe jumătate acoperiți cu piei de dobitoace, cari

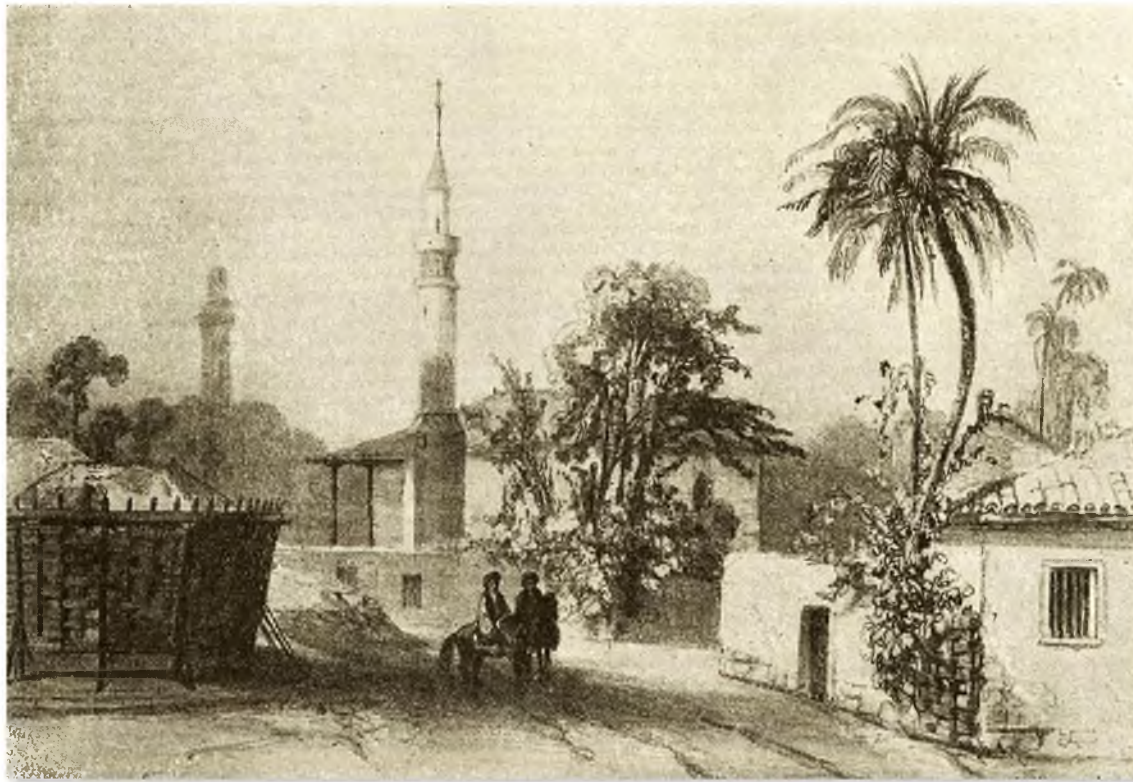
absolut mizerabil” și abandonat de locuitori. Cazarma localității, recent construită conform unui plan „bun”, era „imensă” și putea găzdui mulți pedestrași și călăreți. În mijlocul curții se afla o cișmea „foarte frumoasă”, cu o inscripție pe o placă de marmură, care i-a fost tradusă ofițerului: „Sultanul Mahmud (II) victoriosul a instalat aceste puțuri; beți din această apă care este ca sorbetul și invocați numele lui Allah. Fie ca cel Veșnic să lungească zilele Padișahului. Potoliți-vă setea cu apa aceasta, care seamănă a susan. 1231 al Hegirei (1815)”. Francezii s-au scaldat „bucuroși” într-un lac din apropiere, deoarece urmau să străbată „stepele aride și fierbinți”. Vegetația văii era „magnifică”, iar apa din fântâni, „delicioasă”. La 21 iunie Brăila și Măcinul sunt cucerite, în timp ce tunurile rusești bombardează Constanța. Acest din urmă oraș cade la 26 iunie, odată cu Hârșova.

La o oarecare distanță de Karasu, francezii au observat „vechea albăie a Dunării”. Această vale „mlăștinoasă” era mărginită de stânci „abrupte” și la capătul dinspre mare se termina „brusc” prin faleze.

Ofițerul francez aprecia că Valul lui Traian era construcția romană de pe teritoriul otoman pe care „timpul l-a respectat cel mai mult”. Acest „zid de apărare” pe direcția V-E, construit pe distanța de 25 de leghe (o leghe vest-europeană înseamnă 4-5,5 km) dintre satul dunărean Rasova (județul Constanța) și Constanța, era destinat opririi invaziilor barbare. Acest „colosal bulevard de pământ” era prevăzut pe ambele părți cu câte un șanț „larg și extrem de adânc” și, de-a lungul său, cu fortificații. Deoarece valul se păstrase „aproape intact”, de Béarn concluziona că „va demonstra încă multă vreme grandiozitatea și forța autorilor lui”.

În drum spre Bazargic, s-au primit știrile capitulării Tulcei și concentrării în zonă a 12.000 de soldați turci. În urma unei lupte de cavalerie pierdute, aceștia s-au retras în localitate. După o altă bătălie de mai multe ore, turcii s-au retras din Bazargic, lăsând pe câmpul de luptă morți și răniți, caz destul de rar pentru ei, care considerau „o datorie religioasă recuperarea propriilor victime”.

Acest „oraș mare” era situat într-o vale înconjurată de păduri și altădată fusese înconjurat de șanțuri „largi”, acum acoperite. Localitatea avea ulițe „multe”, dar „strâmte”, unele cu trotuare. Construcțiile erau reprezentate de 12 moschei, „mai multe” cișmele „frumoase”, patru bazaruri și „câteva” case „aproape elegante”. La moschei, de Béarn a remarcat versetele din Coran scrise cu litere mari pe pereți și minaretele „zvelte și elegante”. Dintre casele „remarcabile”, ofițerului francez i-a atras atenția casa Pașei, construită din marmură și lemn „lucrat artistic”, cu o curte „vastă, mai multe etaje, galerii, balcoane,

Bazargic - Geamia

Babadag

ascunse într-o moschee ruinată, de la care el nu-și lua ochii. Ne-a arătat și armele pe care Împăratul i le lăsase și care erau destul de frumoase; nouă ne-a oferit cafea și pipe, în vreme ce oamenii lui le-au oferit alor noștri un șerbet cu lapte de cămilă, pe care-l învăteau cu o lopată într-un mare hârdău, de o curățenie mai mult decât îndoielnică. Mai târziu, am aflat că acestui pașă i s-a taiat capul pentru că predase cetatea pe care fusese însărcinat să o apere”. De la acest călător, care era și un foarte bun desenator, ne-au rămas

se aruncau la pământ în fața noastră”. Sunt locuitorii Basarabiei, așa cum îi vede un tânăr curtean francez, la 1828. Turcii încep să se retragă din Isaccea, respinși de cazaci, în timp ce grosul armatei ruse aștepta construirea unui pod peste Dunăre. În sfârșit, fluviul este trecut la 12 iunie, în timp ce se auzeau bubuind tunurile care asediau la Brăila. În Isaccea locuitorii asistă cu o profundă indiferență la intrarea rușilor. După câteva zile de marș prin locuri împădurite, rușii s-au oprit în fața Babadagului, care era „un orașel

GALARD DE BÉARN

grădină, harem și bazin, care îi dădeau un aer de eleganță și grație”.

Dealurile din vecinătate erau acoperite de mii de morminte musulmane și de un cimitir creștin, ceea ce indica faptul că populația orașului fusese, „altădată, foarte numeroasă”. Pietrele de mormânt musulmane erau sculptate, inscripționate cu numele mortului și cu versete din Coran, iar cele creștine erau simple și anonime. Timp de două zile, drumul de la Bazargic spre Marea Neagră a fost parcurs pe „o căldură insuportabilă”, având „numai nisip” și fără „nici o colibă, nici un copac, nici un strop de apă”. Deseori călătorii vedeau „o fântână secată”, lângă care soldații abandonaseră cadavre de boi și cai din care se hrăneau „sute de vulturi”, fântânile fiind acoperite de „un strat de noroi”.

Mangalia era „un orășel” lipsit de port, dar cu „plajă frumoasă” și „apă destulă”. În schimb, noaptea călătorii au fost „devoraji” de „o multitudine” de insecte cu și fără aripi. Autorului i-a atras atenția moscheea recent terminată, care era „foarte elegantă”. Orașul Mangalia era socotit oraș sfânt, iar pelerinajul aici scutea musulmanii dobrogeni de a merge să se închine la Mecca. La Constanța, francezii au ajuns la 11 august. Această „mică cetate” avea un „simplu” zid cu bastioane, unde era amplasată o baterie de artilerie. Ca și Mangalia, Constanța nu avea port, fiind „doar” un punct de debarcare. Aici, observatorii s-au despărțit de cazacii din escortă și s-au imbarcat pe fregata „Flora” cu destinația portul Varna (NE Bulgariei), asediat de ruși.

La 15 august ajung la Odessa și

sunt gazduiți de generalul Langeron.

O a treia vedere a Constanței este luată din vapor, atunci când se întorc spre Varna, ca să asiste la căderea orașului, care va avea loc la 11 octombrie.

După cucerirea orașului Varna ei revin în Rusia, la Sevastopol, apoi, după o plimbare prin întreaga Crimee, iau drumul Parisului, la 9 noiembrie 1828. Aceasta este, în rezumat, călătoria lui Hector de Béarn prin țara noastră. Acest *Jurnal de călătorie* ilustrat, în care a însemnat numai ce-a văzut și a desenat numai ce i s-a părut mai caracteristic, este un document important pentru țara noastră. Relevanța documentelor grafice și a însemnărilor lui Hector de Béarn constă nu numai în atâtea informații prețioase, care completează și uneori întăresc ceea ce găsim în scrierile timpului, dar mai ales în faptul că ele se raportează la acele părți ale țării care, așezate în afara drumului obișnuit al călătorilor apuseni, nu s-au bucurat decât rareori de o menționare. Și dacă în proza tânărului diplomat francez străbate din când în când câte o ironie, sau chiar puțin dispret pentru acei oameni îmbrăcați în piei de dobitoace și aproape nesimțitori la necazurile care se abat asupra lor, desenele lui sunt executate cu multă aplicație și cu o grijă pentru exactitate cu totul lăudabile. Lipsurile sale de amator sunt tot atâtea câștiguri pentru noi din punctul de vedere al adevărului: lipsa sa de experiență ca desenator îl obligă să nu reprezinte decât ceea ce vede, fără nici un fel de adausuri sau înfrumusețare.

dr Lorența Popescu

Valu lui Traian

Mangalia - Moscheea

Constanța 1828

Hector de Béarn

ZIUA MĂRCII POȘTALE ROMÂNEȘTI - 160 DE ANI

Pentru România a fost aleasă pentru marcarea Zilei naționale a mărcii poștale, data de 15 iulie, ziua în care a fost emisă prima marcă poștală românească – celebrul „Cap de bour” – 15 iulie 1858.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, unificator de țară, legiuitor, ctitor de școală și așezăminte culturale, inițiator al formării instituțiilor României Moderne, a avut în vedere ca la trei ani după alegerea sa ca domn, în anul 1862, la îndemnul marelui om de stat Mihail Kogălniceanu, să constituie un unic parlament al Principatelor, la București și să lanseze numele de România în spațiul transfrontalier. Asigurând cadrul politic necesar, Cuza trece la realizarea celui mai important capitol al operei sale, reformele și crearea instituțiilor României moderne. Aducerea la guvernare a lui Mihail Kogălniceanu a permis o abordare operativă, alertă, a realizării măsurilor gândite. Între ele s-a înscris și reorganizarea serviciilor de poștă. Prin Decretul semnat la 1 august 1862, domnitorul aducea sub o singură administrație centrală serviciile poștale aflate „de o parte și de alta a Milcovului.” Se introduc mărcile poștale ale României, preluând experiența poștei Moldovei, care punea în circulație, cu un an înaintea Unirii, celebrele mărci poștale „Cap de bour”.

Efectele Decretului din 1862 sunt amplificate prin măsuri care transformă noua Instituție a Poștei într-una modernă, prin preluarea în administrație și a serviciului telegrafic (1864). La 1 mai 1865 se introduce serviciul abonamentelor prin poștă la presa din țară și din străinătate, iar mai apoi, în același an, este organizat serviciul de poștă rurală, care asigură legătura între comune. Trebuie menționat faptul că măsurile depuse, prin înființarea Direcției Generale a Poștelor, au adus toate serviciile poștale în administrația statului.

Apar în circulație primele mărci poștale cu efigia domnitorului Alexandru Ioan Cuza (1864), tipărite în Franța și purtând inscripționarea POȘTA ROMÂNĂ.

După instalarea ca domnitor a lui Carol I, Poșta Română continuă, prin organizare și dotare, să devină o instituție modernă, comparabilă cu instituțiile similare ale Occidentului. La 1 mai 1871 intră în vigoare prima lege de organizare a personalului însoțită de „Regulamentul pentru fixarea atribuțiilor funcționarilor telegrafo-poștali”. Instituția Poștei devenea, astfel, o organizație cu reguli riguroase, care impuneau angajaților o disciplină bine definită de obligații și răspunderi. În anul 1874, la Berna, se desfășoară primul Congres Poștal în cadrul căruia s-a decis crearea Uniunii Poștale Universale, România fiind unul din cei 22 de membri fondatori ai organizației. La acest Congres, România a fost reprezentată de George Lahovari, director general al poștelor și telegrafului.

„Nu putem însă termina acest capitol, fără a arăta că peste 24 ani

Ziua Mărcii Poștale Românești • Evenimente

Acad. Răzvan Theodorescu - vicepreședinte al Academiei Române

Cristina Popescu Director general Romfilatelia

de la retragerea sa din funcțiunea de director general al poștelor și telegrafelor, George Lahovari a fost însărcinat să reprezinte România la Congresul poștal ce s'a ținut la Berna, la 2 Iulie 1900, pentru a sărbători a 25-a aniversare a înființării uniunii poștale universale. Cu această ocazie, M. Ansault, delegatul Franței și președinte de vârstă al acestui congres, unde se adunaseră reprezentanții tuturor Statelor din lume, în discursul său de deschidere, vorbind despre cei ce au luat parte la fundarea uniunii în 1874.”(Constantin N. Minescu, *Istoria poștelor române*, p. 352, București, Imprimeria Statului, 1916; „L'Union Postale” din 1900, p. 139). Cu o bogată activitate culturală, în anul 1901 George Lahovari a fost ales membru de onoare al Academiei Române. După instaurarea Regatului României, Poșta își extinde activitățile, preluând în exploatare telefonია (1893) și mai apoi, noua ramură a telecomunicațiilor (1925), radiotelegrafia. Devine astfel cunoscut simbolul PTRR (Poștă-Telegraf-Telefon-Radio). Având ca model sediile instituțiilor de poștă moderne, în anul 1894

începe construcția monumentalei clădiri a Palatului Poștelor, care va fi dat în funcțiune în anul 1900, dar va fi inaugurat oficial în anul 1903. Cu ocazia festivităților aferente evenimentului sunt puse în circulație două emisiuni de mărci poștale dedicate, tipărite la Paris și cunoscute de pasionații de filatelic sub denumirile de „Căișorii” și „Efigii”.

Așa cum am amintit, în activitatea poștei, marca poștală devine un însoțitor frecvent al corespondenței și trimiterilor poștale. Modelul mărcilor poștale continuă, după abdicarea lui Cuza, să apară sub forma „efigiilor”. Lipsa tehnicii de reproducere a acestora este suplinită de o soluție adoptată pentru mai bine de două decenii: tipărirea lor în străinătate (în special în Franța).

În contextul existenței acestei stări de lucruri, prin legea promulgată de Regele Carol I, ia ființă Fabrica de Timbre, în anul 1872. Rolul acesteia se referea la introducerea taxei de timbru și deci, în mod special, la realizarea timbrelor fiscale și a hârtiilor speciale oficiale. Funcționând mai întâi cu un personal foarte restrâns în sediul

Ministerului de Finanțe, Fabrica de Timbre trece, mai apoi, la Monetăria Statului (1884). Primele timbre fiscale sunt realizate în anul 1875. Amplasată în perimetrul Fabricii de Chibrituri și subordonată Regiei Monopolurilor Statului, Fabrica de Timbre realizează prima emisiune de mărci poștale, cunoscută sub denumirea Carol I, emisiunea I „București, în anul 1876, după clișee aduse de la Paris. Calitatea mai puțin bună a tiparului, comparativ cu cea realizată la Paris, impune realizarea unor noi clișee (tot la Paris), folosite la realizarea unui al doilea tiraj în condiții calitative evident îmbunătățite. În anul 1892, când pentru tipar se utilizează clișee realizate la Monetăria Statului. În anul 1932, cu ocazia Expoziției Filatelice Române, în prezența Regelui Carol al II-lea, un împătimit filatelist, este lansată prima colită filatelică românească, alături de mărci poștale tipărite la Fabrica de Timbre.

La 160 de ani de la înființarea instituției Poștei, Compania Națională „Poșta Română” păstrează în statutul său de reprezentare ca valori

150 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA FABRICII DE TIMBRE

fundamentale: încrederea, tradiția, siguranța și performanța, alături de realizarea și a altor deziderate cum ar fi acoperirea națională și diversitatea serviciilor, respectul pentru clienți și promptitudinea. Istoria Fabricii de Timbre începe la 29 februarie 1872, când a fost adoptată *Legea timbrului și a înregistrării*, prin intermediul căreia se reglementa folosirea timbrului fiscal în România. Ministerul de Finanțe, care dorea imprimarea în țară a timbrului necesare Direcției Generale a Poștelor, poartă discuții cu autoritățile franceze care tipăreau mărcile poștale românești cu efigia Regelui Carol I, dar și primele timbre fiscale autohtone. La scurt timp, pe parcursul aceluiași an, se înființează, în cadrul Ministerului Finanțelor, Serviciul de Confectionare, Conservare și Distribuție a Timbrului - Fabrica de Timbre. La acea vreme, fabrica era dotată cu 4 prese tipografice de mână, aduse de la Viena. De-abia la patru ani de la înființarea Fabricii de Timbre atelierul a început să imprime și mărci poștale cu ajutorul clișeele galvanice aduse de la Paris, care au fost folosite de francezi la gravarea timbrului cu Regele Carol I. Din 1875, tipografia imprima timbre fiscale în două culori: chenarul, textul și stema țării în negru, iar fondul de siguranță în culori diferite, caracteristice fiecărei valori, iar un an mai târziu, uzuale. Din 1873, Fabrica de Timbre a executat și cărți poștale deschise, pentru interiorul țării, iar din 1879 și externe. Din 1890, apar mandatele postale interne, apoi externe. Activitatea Fabricii de Timbre s-a extins și au apărut timbrele pentru Camerele de Comerț (1882), timbrele statistice (1919), timbrele de monopol precum cele pentru tutun sau timbrele consulare (1921), timbrele de raport și asistență socială (1915). Din 1907 Fabrica de Timbre cunoaște o dezvoltare amplă pentru acea vreme, fiind sprijinită în achiziționarea de noi utilaje și implementarea noilor proceduri de tipărire apărute la momentul respectiv. Începând cu 1927, lucrările încep să fie apărute împotriva falsificării, datorită tehnicilor performante folosite. Tot în acest an apare emisiunea de timbre fiscale imprimate în heliogramă, cu efigia regelui Ferdinand. Din 1929 apar timbrele poștale oficiale folosite pentru francarea corespondenței. Prima emisiune de timbre fiscale realizate în totalitate la Fabrica de Timbre a fost scoasă pe piață în 1932, cu efigia Regelui Carol al II-lea.

Astăzi, Fabrica de Timbre este o tipografie unicat în România, deoarece are în dotare toate cele trei tipuri de tipar existente la ora actuală: înalt, plan, adânc. Cu ajutorul tiparului înalt se execută lucrări cu numerotație sau perfor și tot aici se personalizează plicuri de diverse forme și dimensiuni, se stanțează cutii de carton, etichete,

invitații, felicitări. Tiparul offset permite realizarea de imprimate policrome destinate activității de prezentare și reclamă, prospecte, cataloage, afișe, ilustrate, etichete, autocolante, mape de prezentare, calendare de birou, calendare de perete și de buzunar, felicitări, cărți, ziare, reviste.

În ultimul an, Fabrica de Timbre a cunoscut o deosebită re tehnologizare, care permite acesteia alinierea la ultimele înalte cerințe tipografice din domeniu. Pentru dezvoltarea serviciilor oferite s-au achiziționat echipamente și utilaje moderne, care conferă, alături de înaltul profesionalism al oamenilor, o calitate deosebită produselor care poartă amprenta *tipărit la Fabrica de Timbre*.

Academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici spunea următoarele:

„Timbrul a fost inventat ca un simplu indicator, un fel de chitanță menită să marcheze achitarea taxei de transport a corespondenței. De la început însă s-a văzut că timbrul este un admirabil vehicul care poate transmite prin inscripții, dar mai ales prin imagini, diferite mesaje. Concomitent timbrul a pătruns în domeniul cultural, ceea ce i-a

sporit considerabil rolul în societățile umane, rol pe care oamenii politici l-au speculat uneori cu o mare abilitate. Timbrul capătă valoare în ochii privitorului fiind totodată o plăcere pentru ochi, prin frumusețea desenului, a culorii și a tehnicilor de tipărire, dar și un mijloc de studiu al istoriei, culturii și civilizației întregii lumi, deoarece poate dezvălui detalii despre

evenimente, persoane și locuri, dar mai ales drumul parcurs. Filatelia, consecință directă a apariției mărcii poștale, a evoluat foarte repede de la simpla stocare a acestora, la știința complexă, care înglobează aspecte multiple, așa cum ni se prezintă ea astăzi. În măsura în care filatelia înseamnă colecționarea timbrului poștale, ea capătă în același timp noi valențe, ca mijloc

de educație, care contribuie în mare măsură la creșterea nivelului cunoștințelor în toate domeniile de activitate: istorie, geografie, științele naturii, medicină, literatură, matematică, folclor, muzică, cucerirea spațiului cosmic, sport, pictură, artă și altele”.

Cristina Popescu Director General Romfilatelia

AMFILOHIE HOTINIUL- DE OBȘTE GHEOGRAFIE

Episcopia Hotinului a fost înființată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în cadrul Mitropoliei grecești a Proilaviei, când ținutul Hotin, împreună cu străvechea cetate fuseseră transformate în raia turcească. În scurta sa existență, nou înființata eparhie a fost cărmuită de singurul ei titular și arhiepiscop, P. S. Episcop Amfilohie, cunoscut cu apelativul *Hotiniul*. Datorită scrierilor sale, numele acestui ierarh s-a înscris printre cele mai importante personalități ale istoriei culturii românești din secolul al XVIII-lea. *De obște gheografie* este una din lucrările cu răsădit, un amalgam de idei care tind să pătrundă în conștiința cititorilor. Cartea este talmăcită din limba italiană după *Geografia universală* a iezuitului Claude Buffier de Amfilohie, Episcop al Hotinului și cuprinde informații istorice și geografice asupra Europei, Asiei, Africii și Americii precum și aspecte din geografia Moldovei. Cartea conține și un indice geografic, o listă de plante și o listă a domnilor Moldovei. În spiritul iluminist al epocii, obiectivul autorului nu era adevărarea traducerii la sursă, ci educarea maselor și, prin urmare, intervine în text cu pasaje explicative sau cu fragmente preluate din alți autori.

Pe verso-ul foii de titlu este un „Cuvânt către cetitoriu” care ocupă trei pagini: „Deci iubite cetitoriu, primește acest puțin și te învață că pe urmă vei ști și cel mult. Și te las cu pace, că eu sînt de apurarea rugătoriu către Dumnezeu pentru folosul Pravoslaviei voastre. Smeritul între Arhieriei, AMFILOHIE HOTINIUL.”

Urmează apoi o notă *Pentru izvodirea Gheografiei și scara cărții*: „Geografie este cuvânt grecesc, alcătuit din două cuvinte *ghi* și *grafie*, care în limba noastră înseamnă scrisoarea pământului”. Autorul dă o explicație a „Gheografiei”. Ea poate fi istoricească, filosofească și matimatică. „Geografia istoricească, cuprinde arătările de trebuința țărilor și lucrurile care l-au luminat. Geografia filosofească cuprinde întru sine apropierea firești a locurilor. Cea matimatică e cea care însemnează chipul pământului a sale părți și arătările cerești”.

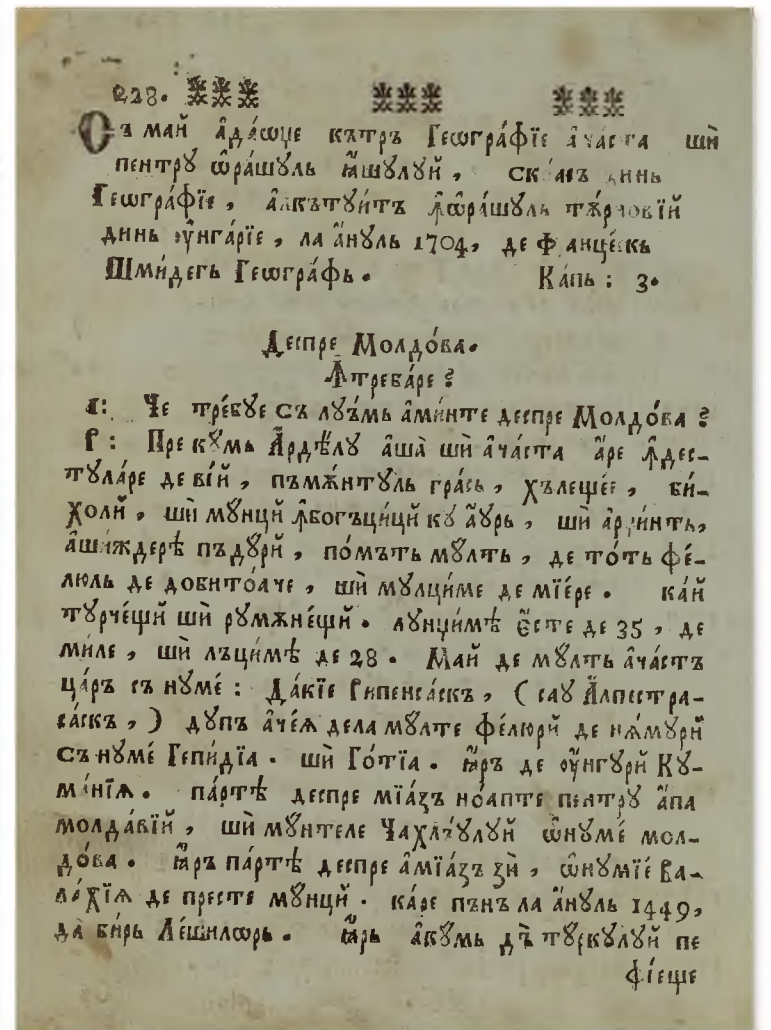
În introducere, se povestește despre Alexandru Milionianul, ucenicul lui Telete (născut cu 6 veacuri înainte de Hristos) care a măsurat pământul și închipuit într-un glob. Cuvinte întrebuințate: răsăritul, apusul, amiazăzi, miază noapte, pământ întărit, pământ ostrov, limbă de pământ, ostrov prins de pământ, fața pământului. Fața pământului, geografia o împarte în 4 părți: Europa, Asia, Africa, America.

PARTEA ÎNTÎI PENTRU EUROPA

„Europa se hotărăște despre miază noapte cu Marea Înghețată, despre răsărit cu Asia. Despre amiază zi cu Marea Mediterană (sau Marea Albă), despre apus cu Marea

Cetatea Hotinului

De obște gheografie; Iași 1795

Atlanticu. Acest teritoriu este divizat în 3 mari împărțiri:

Prima, îi numită despre miază-noapte: Rosia, Șefția, Danimarcu, Noverghie, Britanie (ori Inghiltera), Irlanda, Kroenlandie și toată Marea Baltică”.

Împărțirea din mijloc cuprinde Polonia (ori Țara Leșească), Ghermanie, Galia (ori Țara Franțuzească);

Împărțirea despre amiază-zi, cuprinde locurile ținute de împărăția turcului în Evropa, Crîmul, Moldavia, Valahia, Rumele, Elveția, Italia, Spania, Portugalia. Apoi, urmează o descriere a fiecărui ținut.

PARTEA A DOUA PENTRU ASIA

„Asia se împarte în 6 mari ținuturi: Împărăția turcului, Persia, India, Ostroavele de Asia, Împărăția chinezilor, Tătarii”.

PARTEA A TREIA PENTRU AFRICA

„Africa este partea cea despre amiază-zi, care e înconjurată de ape: doar între Marea Albă și Marea Roșie despre răsărit se împreunează cu Asia prin o bucată de pământ de aproape 50 de leghi. Aici este călduros, căci se află sub drumul soarelui, drept prin mijlocul pământului, care cuprinde amândouă tropice: tropicul lui

Canțer și tropicul lui Capricorn (adică drumul racului și drumul cornul caprii). În acest ținut multe noroade au avut stăpânire: cartaghenezii, romanii, vandalii, sarachinenii”.

PARTEA A PATRA PENTRU AMERICA

„America se împarte în două: America despre amiază-noapte și America despre amiază-zi. AMERICA DESPRE AMIAZĂ ZI, se împarte în: pământul ce se numește Întărit (se numește așa pentru că aici dintii a coborît Hristofor Columb). Aici sunt 4 gubernii:

PRIMA CARTE DE GEOGRAFIE

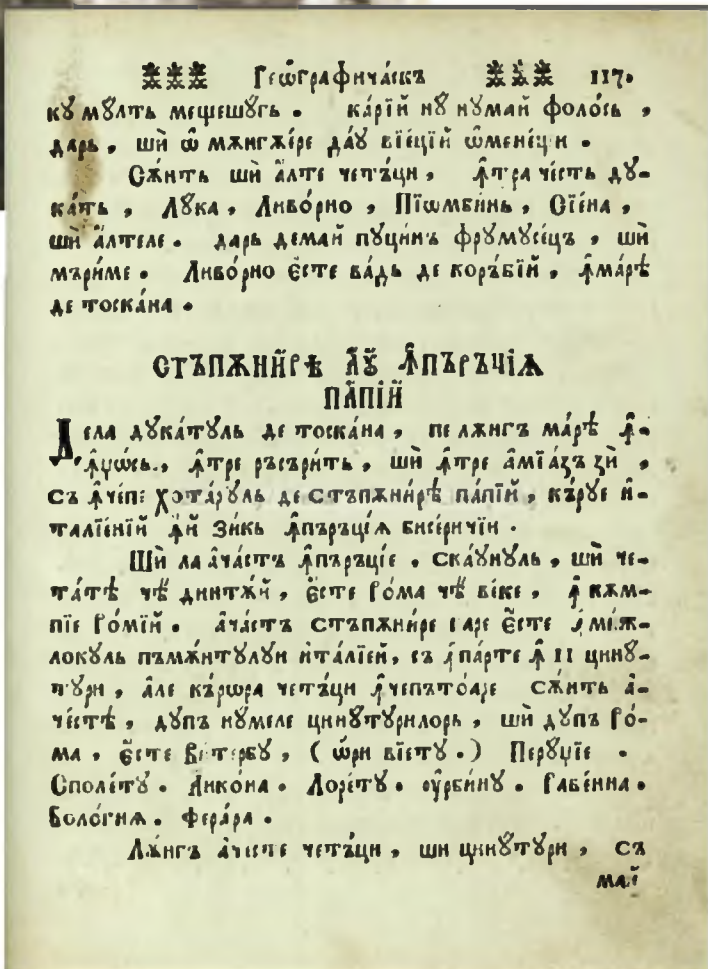
Amfilohie Hotiniul

Panama, Cartaghena (numită Indiana), Gviana sau Andaluție cea nouă, Granata cea nouă (întru care cetatea cea pentru căpetenie este Santafe de Batoga – adică cetatea sfintei credințe.); Peru, Chiliali; Maghelanica, Plata (sau Paragvai); Brazilie, Țara Amazonilor, „locuitorii sunt răi, mănâncă oameni, n-au nici lege, nici pravile de dreptăți” AMERICA DESPRE MIAZĂ NOAPTE: „Această, se împarte în 5 ținuturi: Canada, sau Franția nouă, Englitera nouă, Florida, Mesicu nou, Mesicu Vechiu sau Ispania nouă. Legile acestor noroade ce sunt în ambele părți ale Americii, sunt de multe feluri, închinătoare la idoli și înainte de a veni șpaniolii peste ei – n-au știut nici de potop, nici de nașterea lui Hristos. Dar, după venirea spaniolilor, mulți s-au făcut creștini, de credința papistașilor și a luteranilor, iar mai pe urmă începându-se răzvrătirile în Europa și eresurile asupra legii, au început a se întoarce iar la legile lor de mai înainte“.

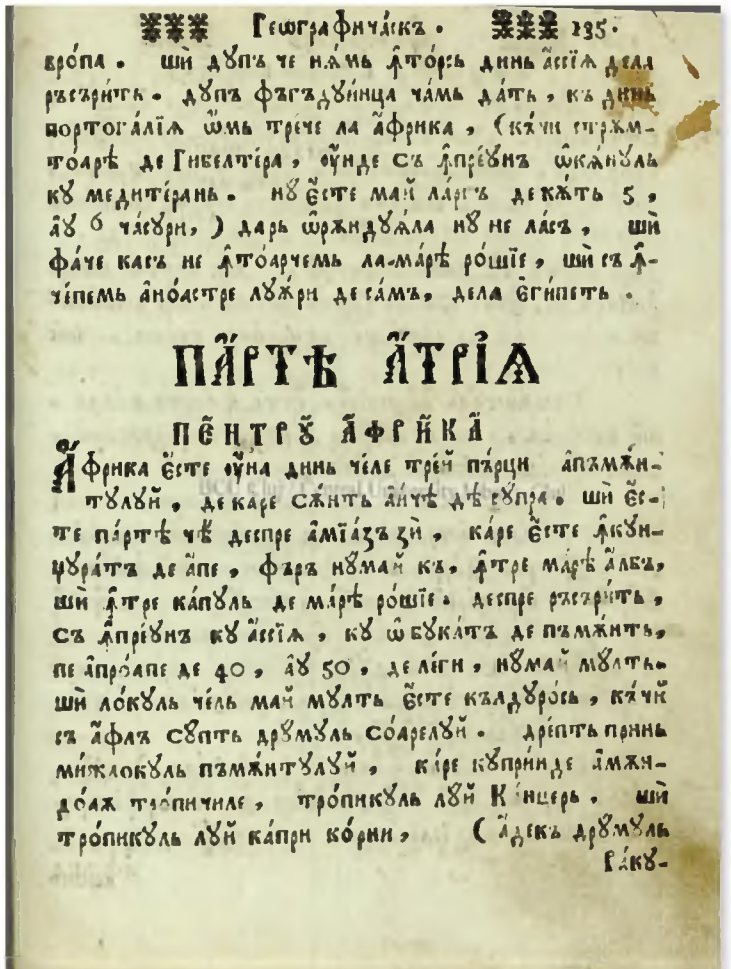
A doua parte a cărții învață arătarea și orânduielele globului care se cheamă Cozmografie, adică scrisoare nu numai despre pământ, dar despre toată lumea. Aici se face o încercare de a arăta cum sunt așezate pe glob aceste 4 părți de pământ descrise. Gradele de lungime, sunt însemnate după cum s-au arătat pre cercul ecuatorului, care este prin mijlocul pământului, de pe care se numără toate meridianele. Meridianele se numără de la primul meridian care trece deasupra ostroavelor de Canarie, de unde geografii încep a număra, până la 360 de grade spre răsărit. Manualul conține și indice de nume geografice, o listă de plante, lista domnitorilor Țării Moldovei și descrierea orașului Iași, o „ arătare pentru numărul arăpesc, care se politicește acum, împreună cu numărul moldovenesc între această tablă până la un milion de milioane”. Începând cu foaia de titlu până la

pagina 15 a cărții, în partea de jos a filelor, găsim lăsată o însemnare în limba română cu caractere chirilice: „Această sfântă carte este a acestei Sfintei Nouă Monastiri Neamțului și cine s-a îndrăzni prin orișice felu de chip, a o înstrăina dintru această chinovie, acela în veci să rămâie subț neiertat canon și ne Blagoslovenia prea curatei Maicii lui Dumnezeu și a preafericitului părintelui nostru starețului Paisie. Amfilohie Hotiniul a alcătuit manuale didactice, care au circulat în școlile românești în manuscris, cu mult timp înainte de a fi tipărite, în felul acesta contribuind la dezvoltarea învățământului, la răspândirea ideilor științei, precum și la formarea terminologiei

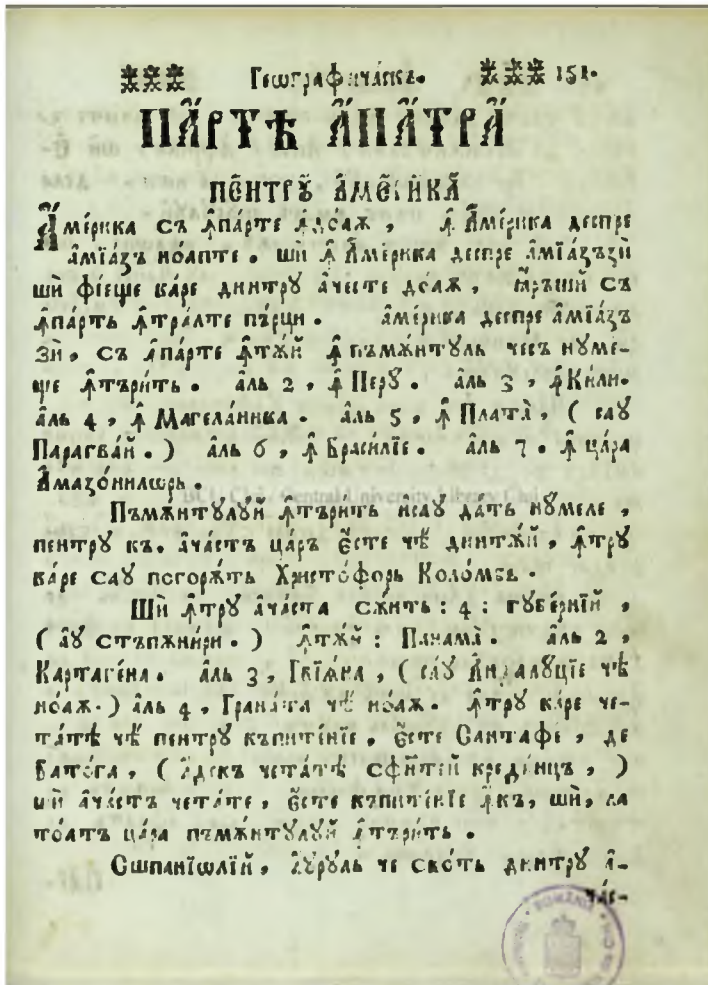
științifice românești. În anul 1795 la Tipografia Mitropoliei din Iași, după ce circulară mai mult timp în manuscris, văd lumina tiparului trei manuale ale episcopului Amfilohie Hotiniul: Gramatica Teologhicească, De obște gheografie și Elementi arithmetice arătate firești. De obște gheografie, apărută la Iași în 1795, nu este o simplă traducere, ci o prelucrare și adaptare a ediției lui Buffier. Textul aduce o importantă contribuție la dezvoltarea terminologiei geografice la sfârșitul secolului al XVIII-lea, fiind în același timp primul manual de geografie care a circulat nu numai în școlile din Moldova, ci și în cele din Țara Românească și Transilvania. Gabriela Dumitrescu

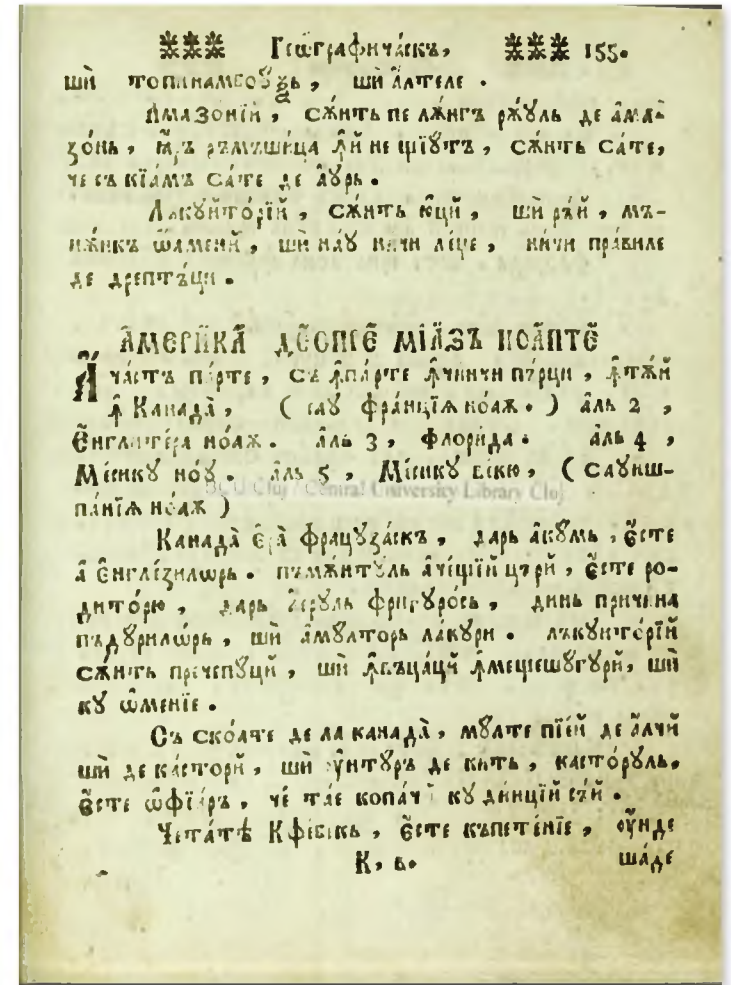
Împărăția Papei

Partea a treia - Pentru Africa

Partea a patra - Pentru America

America despre miază-noapte

CAMIL RESSU - TALENT ȘI DIVERSITATE

Pictorul Camil Ressu (1880-1962) s-a născut la Galați și este fiul unui magistrat, de la care moștenește dârzenia în convingeri și dragostea pentru cei mulți și necăjiți, însușiri ce emană din arta sa sobră, cu un caracter atât de personal.

Figura pictorului Camil Ressu este importantă în istoria artei interbelice românești dar, mai ales, pentru istoria Școlii de Belle-Arte din București, unde artistul a fost profesor și rector timp de mai mulți ani, formând generații întregi de tineri artiști. Fondurile Bibliotecii Academiei Române au primit ca donație sute de desene aparținând artistului, de la portrete ale unor prieteni și cunoștințe, precum Tudor Arghezi, familia Alexandru Bogdan-Pitești, Mihai Sadoveanu sau K. H. Zambaccian (care remarcă, referindu-se la portret, „desenul în tuș pe care îl executa artistul pentru

cu pictorii Nicolae Dărăscu, Ștefan Dumitrescu și cu sculptorii Cornel Medrea și Dimitrie Paciurea. În 1930 este numit profesor la „Școala de Arte Frumoase” din București, apoi rector, dar demisionează în anul 1941.

Camil Ressu a alcătuit în portretistica sa o adevărată galerie de chipuri, fizionomii ale unor reprezentanți ai literaturii și artelor, precum: St. O. Iosif, G. Bacovia, Al. Davila, T. Argezi, C. Brâncuși, St. Luchian, N. Dărăscu, Abgar Baltazar. În portretul actorului „Iancu Brezeanu” în rolul lui Ion din *Napasta*, pictorul modelează expresia personajului folosind efectele unei singure surse de lumină, care desparte umbra de zonele colorate. La fel este și tabloul „Fiul artistului”, în care soarele estompează contururile și transformă frunzișul grădinii într-un

forme și în culori, luate calitativ izolat, ci în raportul echilibrat al tuturor elementelor ce constituie armonia întregului tablou. În anul 1922, cu prilejul executării unei cortine la Teatrul National, Ressu a fost criticat pentru această lucrare, considerată prea puțin decorativă pentru scopul pe care îl avea. Totuși cortina avea minunate calități compoziționale, reprezentând *nunta lui Făt-Frumos*, ce se desfășura într-un alai somptuos de figuri legendare. Ressu intensifica armonia prin accente puternice de verde, ocru și ultramarin. Cu acest prilej, mulți s-au solidarizat cu Ressu împotriva oficialității care a decis înlăturarea cortinei. Cu

actului creator, Ressu a fost obișnuit să se autocenzureze și să nu depășească granițele realității pe care a fixat-o ca suprem mediu de inspirație și judecător. Talentul său deosebit de desenator l-a condus inevitabil spre construcție, spre realizarea solidă a formelor și încheierea armonioasă a compoziției. Având în vedere formația sa în atelierul unui pictor interesat de viața țăranilor, talentul său de constructor al formelor care nu se putea valida decât în compoziție, interesul pentru arta primitivă și climatul mental favorabil problemei țărănești, în primul deceniu al secolului XX, ni se pare absolut firească opțiunea pentru tema ruralului. Articolul său *Impresii și reflecții despre artă și artiști* publicat în revista „Viitorul Social” din octombrie 1910, este un real reper privind rostul artistului în societate și, mai ales, a resorturilor intime ale demersului plastic, punând prioritar în discuție problema specificității artei românești și a necesității întoarcerii la origini.

Elena Săndulescu

portret era așa de expresiv și impresionant, încât s-ar fi putut lipsi de culoare”), până la portrete de țărani, schițe pentru tablouri cu subiecte rurale, peisaje și mai ales în studii de atelier. Adeziunea pictorului Camil Ressu la ideile politice militante se concretizează în colaborarea sa la o serie de reviste „Furnica”, „Cronica”, „Facla”, ziarul „Adevarul”. Desenele sale satirice devin comentarii ale evenimentelor politice de atunci. Din anul 1910, el se îndreaptă spre pictură și participă cu lucrările sale la o serie de expoziții ale „Tinerimii artistice” și în „Saloanele oficiale” precum și în expoziții colective din țară și străinătate. Expoziții personale ale pictorului au loc în București, în anul 1914 și 1955.

În anul 1917, înființează la Iași „Asociația Arta Română”, împreună

freamăt luminos. Portretele sale dezvăluie o întregă lume de sentimente, încercând să surprindă în desen caracterul modelului. Prin peisaje, Camil Ressu fixează caractere specifice ale naturii românești: „Moara la Dârste”, „Moara în peisaj”, „Sat pe malul apei”, „Fântâna la Plevna”, „Sat ardelenesc”, „Peisaj cu biserică”, „Peisaj din Soveja”. Pentru artist, culoarea constituia modalitatea de a umple suprafețele cu scopul simplificării formei. El caută să restituie naturii coloritul ei autentic: prezintă câmpurile întinse arse de soare, cerul tulburat de nori amenințători, câmpuri tăiate de un drum pe care se zărește umbra unui car cu boi, accentuând senzația de pustiu care domina întreg peisajul. Pentru Ressu calitatea unui tablou nu consta în frumusețea desenului, în expresia perfectă a mișcării, în

acest prilej, N. Tonitza a scris un pamflet în favoarea lui Ressu, realizând un scurt portret al artistului: „Cu masca lui iradiantă – masca unui cabotin genial, ori a unui nunțiu papal – Ressu se strecoară prin lume sprijinindu-și flegma pe cele două picioare și pe încrederea, prost deghizată, a talentului său de granit...” Tudor Arghezi – un mare admirator al artei lui Camil Ressu încă de la început – spunea: „Ressu rupe cu pensula priveliști brute și oameni stâncoși”. Prin viziunea sa adânc realistă, arta lui Camil Ressu a imprimat în pictura românească un caracter și un stil, care nu au rămas fără ecou în arta contemporană. Echilibrat, intelectual de substanță (din familia unui Pallady, Șirato sau Tonitza) și cu certă aplecare spre celebrizarea

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 – 062X ISSN-L 2784 – 062X